

SZÉCHENYI IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI AKADÉMIA SZÉKFOGLALÓ ELŐADÁS (2017. ÁPRILIS 27.)

NONÁ, HOGY SZEMBENÉZŐ ÖNARCKÉPEM

1936-ban születtem Közép-európában, Budapesten. Kereskedő szüleim mellett jó sorban telt gyerekkorom, jó ruhába jártam-keltem, s öt forintér kuglert vettem, továbbá mindig vidám voltam. Málnaszörp, Balaton, születésnap rakott krumplic, de édesapám jóvoltából már a Szépművészeti Múzeum is megvolt idejekorán, homlokzati timpanonjában a „Kentaurok és lapithák harca” görög szoborcsoport magyarázatával együtt. Apu Dürer szembenéző önarcképének reprodukcióját is elém tette, azzal, hogy nem lehet oldalt húzódni tekintete elől, mert az mindenhová követ. Azóta is... Frans Masereel belga fametsző kötete segítségével pedig arra tanított meg, hogy mi a grafika, mi a fekete-fehér, mi a fametszet. És könyvek, versek, meg a Karinthy titkár Gratzer agy- és szemtornáztató Új Sicc-e. Apu rajzolni is tanított Haranghy Jenő könyvéből, „A rajzolás iskolájá”-ból, meg öt évesen már írni, olvasni is. Egy évre rá „Terv notesz”-t készítettem, melybe Bauhaus stílusú házak terveit, társasjáték ötleteket rajzoltam, de az „örök betegségcsillapító gép” találmányom is szerepelt benne, a műtőasztalon fekvő emberbe fölülről egy szerkezet egyszerre döfi bele az összes betegség elleni injekciót lábfejtől fejig, így életünk végéig sosem leszünk betegek. De volt még a füzetben „ujfajta menekülő gép” is, egy tank, amelynek ágyúja csakis hátrafelé lő. Ebből egyértelmű, hogy akkor, 1942-ben már javában tombolt a 2. Világháború, sőt ekkor csapataink már „rugalmasan elszakadtak”, azaz menekültek a frontról. A visszavonuló gépesített egységekről apám keskenyfilmet is készített az Oktogonon Lóránt Lóránt barátja ablakából, ezt Forgács Péter be is emelte „Kemény György” című új filmjébe. 1944. már nem volt vidám évem. Csak annyit, hogy nyolc és fél évesen sokadmagammal úgy álltam egyszer az újpesti Duna-part emelkedőjén, hogy tudtam, talán még öt perc az élet. Hirtelen támadt félelmetes erejű orosz rakétatámadás zűrzavarában sikerült elmenekülnünk a szinte már biztos halál elől, utána már csak a negyed évnyi totális éhezés volt nehéz egy kietlen pincében...

Az 1945-öt követő három év maga volt a csoda Európában, és Budapesten is. A németek által felrobbantott Duna-hídjaink újjáépültek, meg a romos Nemzeti Színház, minden. A szabadság töltötte be a levegőt, és a szellem, a művészet szabadsága is. Sokat rajzoltam, apuval versenyben akvarelleztük a Margit kolostor romjait a Szigeten, kié lesz jobb, de versenyt úsztunk és bicikliztünk is ugyanakkor, sőt, törvívást is tanultam.

Megnéztük életem első absztrakt képműkiállítását a Budapesti Képtárban, a Károlyi palotában, akkor láttam először Lossonczy Tamás festményeket, és magyarul Kállai Ernő alapművét, „A természet rejtett arcá”-t is megkaptam. Zeneakadémia, nagyon korán Beethoven mellett Bartók, és faltam a magyar és a világirodalmat, meg a verseket, Arany, József Attila, Morgenstern... 1948. a totális politikai fordulat éve volt, amikor megint kizökkent tengelyéből az idő, szocialista, sztálinista, rákosista diktatúra a legsötétebb ostobasággal párosulva. A művészeti Gimnázium csepeli munkásfestő igazgatója felszólította a szobrász osztályt, hogy jelentkezzen, aki letörte a szobortárban a Miloi Vénusz karjait, és miután senki sem jelentkezett, az egész osztálytól megvonta az aznapi ebédet. Én reggeli késésemmel az amerikai imperialisták ügynöke voltam, és én sem ebédelhettem. De: ha nagy szünetekkel is, mégis évtizedeken átívelő barátságok születtek iskolatársakkal, így Lakner Lászlóval, Keserü Ilonával is. Érettségi után egy remek évet a kiváló plakátgrafikus Gábor Pál műtermében töltöttem, ahol a plakáttervezés minden csínját-bínját igyekeztem eltanulni tőle. Mindig vonzott a plakát, kép és szöveg, szem és agy közös munkája, írni mindig szinte ugyanúgy szerettem, mint rajzolni, és itt megtehettem, rá a plakátra. Újra jártam törvívni, jól ment, de amikor edzőmnek bejelentettem, hogy felvettek a Képzőművészeti Főiskolára, és az egész napos elfoglaltság okán abba kell hagynom az edzéseket csak ennyit mondott: „Kemény, Kemény, gondolja végig, hogy valóban kerékbe kell-e törnie a karrierjét...”

A Főiskola viharosan indult, 1956. október 23-án valamennyien átvonultunk a budai Bem szoborhoz a lengyel október mellett tüntetni, és egyre többen és többen lettünk... Sötét évek jöttek újra, de a suliban rajzoltunk, rajzoltunk és rajzoltunk, és ezt imádtam. Meg Barcsay Jenőt, akivel művészeti anatómia órái szüneteiben sokat beszélgettünk művészetről, antikvitásról és modernizmusról, ezekről a máig eleven témákról. Lakner László Epreskert melletti műtermében többen összegyűltünk délutánonként, ott tájékoztunk a kortárs művészet legújabb fejleményeiről, és ez irodalomra, filmre, zenére is kiterjedt, Andalúziai kutya, Dziga Vertov, Stockhausen, Nono. Meg tájékoztunk a Fészek Könyvtár friss nyugati művészeti folyóirataiból és albumaiból is, melyeket a könyvtárat vezető Molnár Éva rendelt meg számunkra. Ezekkel kellett beérnünk utazási lehetőség híján. Főiskola után szinte azonnal és évtizedeken át a tervezőgrafikai munkák sora talált meg, plakátok is, sok. Tudni kell, hogy a 60-as évek agyon kultúrpolitizált művészeti életében az állam figyelve valahogy a plakátokra nem terjedt ki, ezért azután a lengyelekhez hasonlóan a harsány, erőteljes, aktuális művészet városaink utcáin ragyogott, és nem a művészeti intézmények agyonzsúrizett, agyonpolitizált, erőltetett és értékelhetetlen kiállításain.

Ennek volt köszönhető egy tekintélyes időszak, amikor többünk filmplakátjai a világ legjobbjai közé tartoztak.

1963-ban, 27 évesen tettem ki a lábam először külföldre. Párizsba, ahová az 56-ban oda költözött Gábor Pál hívott meg egy hónapra. Elmondhatatlan sokk volt akkor ez az utazás, a betonszürke, beton-szegény akkori magyar valóságból, a vastag guanó alól átlépni a lüktető, eleven élet, a mozgás, a színek, az abszolút szabadság, a fény, a kimeríthetetlenül gazdag igazi művészet világába. Mindent habzoltam, és abbahagyhatatlan kószálásaim során benézve az Ileana Sonnabend Galéria véletlenül nyitva hagyott raktárajtaján az akkor még Párizsban is új amerikai pop art fiatal művészeinek, Andy Warholnak és társainak banális tárgyakat banális egyszerűséggel és harsány színekkel megjelenítő képei néztek rám. Én meg vissza rájuk, de nagyon. A Palais de Tokyo-ban, a Fiatalok Biennáléján még sebtében felfirkáltam egy papírra: „Jim Dine, aki egy sor nyakkendőt állított ki, Christo, aki egy motorbiciklit csomagolt nylonba, Niki de Saint Phalle, aki ólomkatonákat lövöldöz pisztollyal gipszaktjaiba: zsenik!”, majd hazajöttem. Teleszívva magam mindennel, amit Párizsban láttam, tanultam, felturbóзва folytattam a munkát, és néhány év múlva az utcákon lehetett látni pop art gondolkodású film- és kereskedelmi plakátjaimat. Az „Új fürdőruhák”, „Az esernyő öltöztet”, gyakorlatilag majdnem-aktképek voltak, jó nagy méretben, és a hivatalos sajtó hisztérikus óbégatásba kezdett, mondván: ezek a szocialista gondolkodástól idegen, imperialista szellemű, vad színű pornók... Az utca embere viszont ünnepele, itt az Akadémia falai között nem idézhető lelkes szövegeket írtak városszerte kiragasztott munkáimra. Plakátjaim függönye mögé nézve azonban mindig tudtam, hogy én elsősorban képcsínáló, művekben gondolkodó képzőművész vagyok, akárcsak a szintén „plakátos” Lautrec, vagy Berény Róbert. Csak úgy, örömből készített rajzaim megjelentek az ÉS-ben, és elkezdtem megvalósítani kép-, sőt szoborterveimet, szobámat betöltötte a kor olcsó falfestékének, a wallkydnak irritáló illata.

Felhős égből a napcsapás: Molnár Éva meghívott, hogy rendezek egyéni kiállítást a Fészek Művészklubban. Plakátmegrendeléseket is lemondva („sajnos nem tudok most munkát vállalni, mert dolgozom”) tízezerre kapcsolva hoztam létre kisebb, de nagyobb képeket is, és vadul színes plasztikákat, hiszen a saját kialakított pop art stílusom maga volt a színek, a formák öröme, mint említettem éles ellentétben az itthoni élet, az itthoni művészet ötven szürke árnyalatával. 1968. őszén nyílt meg tárlatom, fotómontázs Oppenheimer-ről, „az atombomba atyjá”-ról, „Karambol” egy frászt kapó nő feje fölött, a kor topmodellje, „Twiggy, mint Jeanne d’Arc”, a „Laokoon csoport” színes konzervdobozokból,

kígyó helyett gumicsővel, és társaik. Tömeg, a megnyitó után meg felkeresett Beke László interjút készíteni velem a Szépművészeti Múzeum archívuma számára, és evvel a mondattal indított: „Ezzel a kiállításoddal szinkronban mozogtál a nyugati eredményekkel, és nagyon jó ritmusérzéssel beleugrottál a világ vérkeringésébe”. Válaszom: „Az, hogy úgy tűnik számodra hirtelen robbantam be, csak azon múlik, hogy országos tárlatokra, vagy a Fiala Művészek Stúdiója kiállításaira beküldött képeimet soha nem fogadják el, ugyanazért, mint amit most mondtál, az ő véleményük is az, hogy nyugati hangvételőek”... A sikeren felbuzdulva Molnár Éva rá egy évre is meghívott kiállítani. Térültem, fordultam, és úgy döntöttem: nem színes tárlatot rendezek ezúttal, hanem csakis pőre, azaz címkék nélküli alumínium konzervdobozokból forrasztott plasztikákat fogok a nézők elé tárni, azzal párhuzamosan, hogy rövidfilmet is készítettem, „A fordított ebéd”-et, melynek végén egy asztalon zsúfolódó gyümölcsök, étkek szintén ezüst szoborkompozícióvá válnak. A ráülhető, mondok konzervdobozokból épített „Konzervatív szék” és a nyúlánk, két méteres „Giacometti láb” már el is készült, amikor jött a leleltető hír: a „Kilencek” nevű Kádár-barát képzőművész csoport megfúrta, hogy „szocreálidegen” kiállításom nyílhatson ott újra... Egy fém hajcsatot mini Eiffel Torony-ként már csak a magam öröme helyeztem mini posztamensre.

Kisvártatva megszületett viszont fontos művem, szekkóm Kőszeg Ferenc nagy „L” alakú cselédszobájának összes falán és mennyezetén, amelyet 1970-től 1971-ig minden szombat éjjel festettem jókedvű bulihangulat közepette. A készülő műhöz a lakásban nyüzsgő értelmiségi fiatalok adták hétről hétre a megjelenítendő témákat, amelyek főként a politikai lázadás, a szexuális forradalom, a művészeti lázadás voltak, s amely kért motívumokat a falakra improvizáltam, a színkitöltésekben még segíthettek is a többiek. Kaptak festőköpenyt, de ha kiszaladt az ecsetjük az általam felrajzolt kontúrokból, akkor nem folytathatták tovább a munkát, és meg kellett elégedniük a zsíros kenyérrel és házi borral, amelyek az évhosszra nyúlt hét végi szekkófestéseket kísérték. (Zárójel: a máig meglepően ép szekkó egy ideje már Budapest Örökségeként védett mű.)

Egy idő után azt láttam, hogy többi plakátművész kollégám is áttért a pop art színeire, formáira, tarkák lettek utcáink, mire azt mondtam magamban: akkor elég. Egy reggel felkeltem, előhalásztam főiskola óta nem használt 6b-s fekete ceruzáimat, és ettől a pillanattól kezdve tanulmányrajzszerűen oldottam meg további plakátjaimat és mindent, mígnem a ceruzát tollra váltva a 70-es évtizedben realista, csupa-tónus fekete rajz lett valamennyi munkám. Mások találták ki, hogy ez „szálfás”

korszakom volt, amit vállalok, szeretem rajzolásról a kéz nyomát, akár a hibát is, a rögöngösséget. Pécsi életmű kiállításomról, 1999-ből visszanezve derült ki számomra, hogy különböző stíluskorszakaim nagyjából tíz évenként szinte gyökeresen megváltoztak... Nem csak nekem. A mostanában igen sok helyen újra kiállító idős Gerhard Richter több méteres gumiraklival teríti szét festékeit hatalmas vásznain szinte a Hubble gomolygó úrfényképeire emlékeztetve, miközben ötven évvel ezelőtt bemozdult fotók megfestésével vált híressé. Duchamp „Lépcsőn lemenő akt” festménye ugyanolyan jelentős darabja lett a 20. század művészetének, mint a kiállító terembe épp most száz éve bevitt piszoárja, a „Fontana”, azaz a „Forrás”. Picasso sem ment a szomszédba stílusváltásokért. A barcelonai Picasso Múzeum korai, realista művei között álltunk, amikor fújtatva berontott egy úr, és „Hol vannak a Picassók? Hol vannak a Picassók?” - kiáltozta, nyilván 20 percet kapott csupán turistabusza indulásáig. „Ezek itt mind Picassók” – válaszoltuk többen is. „Ezek dehogyis Picassók!” – kiabálta még hangosabban, és rohant tovább... Ugyanakkor csodálom Mark Rothko mindig ugyanolyan mélytónusú, lágy átmenetű absztrakt képeit, sosem csinált mást. És itt van fő kedvencem, Giorgio Morandi, aki egész életében egyetlen polcon mindig ugyanazt a tíz palackot, kancsót, poharat festette meg rendületlenül. A minőség nem múlik azon, hogy egy művész változtatja-e a stílusát, vagy épp hűségese-e hozzá.

Visszakanyarodva 1970. tájékára, akkor történt velem az is, hogy „B” betűs kedvenc zeneszerzőim közé, Bach, Beethoven, Bartók mellé a Beatles is bekerült. Szerettem a rockot. Amikor Presser Gábor megkért, hogy új zenekarának, az LGT-nek legyenek a grafikusa, lelkesen vállaltam. Lemezborítókát, plakátokat terveztem számukra, továbbá vállig növesztettem a hajam, mint ők, amibe azért gyerekkori csodálatom tárgya, a bibliai Sámson is belejátszott, aki erejét hosszú hajától kapta, és így egy teljes oszlopcsarnokot a filiszteusokra tudott dönteni, e jelenetet le is rajzoltam gyerekként. Bár nincsenek oszlopdöntési szándékaim, csak néha, de hosszú a hajam azóta is. Stílus- és eszközváltásom LGT-s grafikáimat is elérte, „Bummm!” lemezgrafikám még pop art munka volt, de alig később zenész barátaim Düreresen szembenéző arcképei már naturális ceruzarajzokként szerepeltek egy plakáton, annyira követve a nagy német mestert, hogy az ő arcképeinek pupilláiban tükröződő négyosztatú ablakok az általam rajzolt pupillákban is megjelentek... 1972-ben Münchenben, a Pinakothek Múzeumban végre ott állhattam az eredeti önarckép előtt, én néztem Dürert, ő engem, záróráig. Áhítatomnak az vetett véget, hogy a háborús veterán féllábú, mankós teremőr, amikor megtudta, hogy Ungarn-ból jöttem, felpattant székéből, felrikkantott, hogy „Röck Marika”, és amúgy

mankóstudul vad táncnak szánt ugrabugrálásba kezdett... Tovább a 70-es évekbe, hogy a dolgok még bonyolultabbak legyenek, tollrajzaimmal párhuzamosan a koncept art is megérintett, mint minden nem csupán kézzel, de értelemmel is dolgozó művészt akkoriban. Nem csak kép van, hanem gondolat is – mondtuk, - bármi mű lehet, írás, hang, vagy épp a némaság (John Cage: 4'33" csend a zongorán), tárgyak, állatok bevitele a kiállítóterbe, vagy akár pusztán a jellegzetes megjelenés, mint Joseph Beuysé. Katalógus- és plakáttervezője voltam a ma már művészettörténeti fejezet „Iparterv” művészcsoportnak megszületésekor, 1968-ban, később meg kiállítottam élő uszár kutyát, mint Duna-híd tervem makettjét, és lefényképeztem magam fürdőnadrág-irhabunda szettben „Tavaszi, nyári, őszi, téli” címen. „Boglári ABC” tárlatom során a balatonboglári Kék Kápolnát rendeztem be az abc betűivel. Ez egy igazi „arte povera” kiállítás volt, tehát szegényes, könnyen hozzáférhető tárgyakból, csili-vilik nélkül, fillérekből. Az „A” egy létra volt, a „C” halom c-vitamin, a „J” turistabot, a „Z” pedig egy z-mozdulatú akt szép fotója, melyet Vető János készített, s ami miatt egy héttel a megnyitó után méretes lakattal bezárták tárlatomat. Megint az imperialista pornó volt a már unalmas indok...

Az 1977. évi 6. Kasseli Documenta, a kortárs művészet csúcseménye nagy hatással volt rám, különösképp Name June Paik „Videodzsungel”-e varázsolt el. A videoművészet egy ideje már élt és virult egy szál képernyőkön falon, állványon, de az, hogy különböző tévékészülékek maguk is műtárgyegyüttes, kiállítási térberendezés lehetnek a rajtuk mozgó, zenélő, beszélő videók dzsungelével, ez Name June Paik leleménye volt. A térberendezés, a tér, mindig izgatott engem is. Már a Főiskolán, Barcsay „térábrázolás” óráin, amikor a tantermet a teret ábrázoló rajzok modelljeként hatalmas kúpokkal, gömbökkel, kockákkal kellett telerakni, elsőként ugrottam, hogy piros fülekkel – nálam a piros fül mindig lelkesültségem jele – ezt megtegyem. Először „Családi perspektívá”-mat állítottam ki Pécsen 1978-ban: kis tévékészülék, rajta kis csipke és kis virág, közepes tévé, közepes csipke, közepes méretű virág, a földön gyerek papucs, női papucs, és ugyanez nagy tévével nagy satöbbikkel, ami után szinte természetes, hogy amikor rá egy évre részt vehettem a Fiatal Művészek Klubja Bán András által szervezett „Textil textil nélkül” című kiállításán, akkor kilenc testes, működő tévékészülékből felépítettem a magam tévé-szövését, azaz a legegyszerűbb szövés, a vászonkötés motívumát négy tévé vízszintes, öt készülék függőleges elhelyezésével megalkotva. A „működő” azt jelentette, hogy a számos videóművésszel ellentétben, talán egyes egyedül az én tévéimen a napi tévéműsor futott. A Fitz Péter vezette velemi textiles művésztelepen is megismételtem ezt a munkát, de azért hosszú

gyertyákból, dominókból, hátamon hosszú sebtapaszokból, festéktubusokból is elkészítettem a magam vászonkötés variációit. A tévémunkák tovább folytatódtak, Jancsó Miklós meghívott az általa rendezett Stúdió 80 kulturális témájú tévéműsor látványtervezőjének. Meztelen női, izommikulásai, motorosai és egyéb figurái az én tévékapum alatt vonultak, amelynek minden darabján itt is ment a napi műsor. Az állampárt Központi Bizottságának főideológusa, Aczél György besokallt, azonnal, még felvétel közben be akarta tiltani a Stúdió 80 adását, de Jancsó – „Gyere Gyuri és figyelj” - fülem hallatára telefonon közölte vele, hogy ha betiltja ezt a műsort, akkor ezt reggel minden nyugati újság a címlapján fogja hozni. Aczél nyelt egyet, megadta az engedélyt, de akkoriban többé külsős nem tehetette be a lábát az állami tévéstúdiókba.

1982-ben lehetőséget kaptam a Dorottya Galériától, hogy ott kiállítást rendezhessek. Ezzel ragadtam meg az alkalmat, hogy tíz év után lezárhassam „szájkás” tollrajzkorszakomat, ám tévékészülékes munkáimét is. „Az utolsó vacsora” című térberendezésem, amely Leonardo műve iránti tiszteletből született, a térben létrehozott valódi, megterített, közepén vekni kenyeret is tartalmazó hosszú asztalból és mellette álló 13 székből állt, melyek támlái előtt egy-egy apostol nevével azonos nevű barátom, ismerősöm újfent szembenéző tollrajz arcképe függött. A tizenharmadik szék fölött, Jézus helyén azonban csak egy tévékészülék volt, amely folyamatosan sugározta az aznapi műsort mindaddig, amíg a néző az asztalhoz közeledve egyszer csak saját fényben fürdő arcát meg nem pillantotta a képernyőn néhány másodpercre. A teremben, akár egy diszkóban, akár a Notre Dame-ban állandóan változtak a színek, és különböző vallások egyházzenei is hangzottak a magasból. További műtárgyak között szerepelt egy szokványos, mindannyiunk által ismert ételautomata is, amelyet rutinszerűen minden nap feltöltöttek friss étkekkel, és amelynek üvegére ezt írtam nagy betűkkel: „Hányadik vacsora?” Jerger Krisztina és munkatársai tökéletes kivitelezésében ez volt pályám egyik legjelentősebb tárlata. A korszak egyéb kiállításaitól merőben eltért, ezért mindig tele volt nézőkkel, egy ízben még kerekesszékes csoport is gurult ide-oda odabent... Innen kezdve tehát sem tollrajzok, sem tévék többé, hogyan tovább?

Mint addig is mindig, szinte egyszerre érkezett meg a belső változásigény és a külső inspiráció. A Második Világháború után még jó darabig Párizs volt a képzőművészet központja, de a 60-as években egyrészt semmi eddigihez nem hasonlítható fröcskölt, csurgatott káosz képeivel az amerikai Pollock, másrészt a szintén amerikai pop art művészei ragadták magukhoz a világ figyelmét, és szinte percek alatt

Párizs helyett New York lett a világ művészeti központja. Némi idő múltán ezt meg Európa elégelte meg, és vissza a 80-as évek elejére, berlini fiatal művészek azt mondták: volt nekünk, németeknek egy nagyszerű művészeti korszakunk a század elején, az expresszionizmus, a belső világot gát nélkül képbe öntő festmények sora, fessünk újra így, és újexpresszionistákként máris Berlinre figyelt a művésztársadalom. Ez az eszme áttört a magyar határon is, és egyre többen festettek felszabadult, újexpresszív képeket Budapesten is, nem csak Berlinben. Hegyi Lóránt művészettörténész volt az itthoni művészek összefogója, ideológusa, aki 1984-ben már meg is rendezte az Ernst Múzeumban a „Frissen festve” (zárójel: a cím az én kreációm) kiállítást, melynek hasonló szellemű, tehát vad és színes filctoll plakátját jómagam készítettem. Szinte azonnal bronzérmert nyertem vele nemzetközi plakátversenyen Japánban. Ettől kezdve hasonló szellemű nagyméretű képek, főként arcképek, aktok sorát készítettem, visszatérve a nyers színekhez filctollal, majd krétával ismét több éven át. Amikor a Múcsarnok igazgatója, Néray Katalin megbízott, hogy rendezzem meg a „100+1 éves a magyar plakát” tárlatot a Múcsarnok valamennyi termében plakáttörténetünk majd ezer plakátjával, akkor több, mint két hónapig gyakorlatilag nem aludtam. De nagyon élveztem ezt az embert próbáló munkát, amelyben Bakos Katalin művészettörténész segített. Mindenütt korhű környezetet teremtve a plakátoknak termenként végigjártam Magyarország történelmét 1885. és 1986. között a Mária Terézia szobrával ékesített nyitóteremtől a Második Világháborús pincén, amelyben gázálcok lógtak, az 50-es évek vörös építkezésén át egészen egy telegraftizett diszkóig, és még minden korszakhoz odailő zenéket is szerkesztettem. A Múcsarnok bejárati oszlopcsarnokába pedig kézzel megfestettem a kiállításához készített plakátom nyolcszor hat méteres giga változatát, eddigi legnagyobb méretű festményemet, amely mintha ferdén becsapódott volna a homlokzat oszlopcsarnokába az oszlopok óriási darabjainak szerteröpülését eredményezve, (Sámson úgy látszik ismét visszatért hozzám, hiszen hosszú hajam volt ekkor is.) Mindezt a múcsarnokiak mesterien valósították meg! Az hagyján, hogy szüntelenül sorok álltak a pénztár előtt, de – ezt az esti tévéhíradóban láttam – , amikor Gorbacsov, a Szovjetunió utolsó elnöke baktatott a Hősök Tere közepén megkoszorúzendó az Ismeretlen Katona emlékművét, egyszer csak jobbra tekintett, és egy másodpercre földbe gyökerezett lábbal konstataálta vadul megfestett óriási szakállas arcképes plakátomat, amint darabokra tör egy oszlopcsarnokot. Néhány hónap múlva bejelentette a Szovjetunió megszűnését...

Nagyon nagyot ugrunk, tíz évet, de ezt fontos megemlítenem. 1996-ban, tizenegy évesen kapta meg fiam, Kemény Dávid első számítógépét, mert

épp akkor robbanásszerűen iskolát segítő eszközzé vált sok gyereknél. Tágra nyílt szemmel néztem, ahogy dolgozott rajta, és egyszer csak „hadd próbáljam ki én is” - mondtam. Sebtében modellt ült nekem, így készült el legeslegelső komputerképem, „Dávid arcképe”. Amikor három év múlva, a 20. század utolsó évében Pinczehelyi Sándor meghívott, hogy a Pécsi Galériában rendezek életmű kiállítást, Pécs utcái tele voltak immár egerrel és képernyőbe rajzolt plakátommal, amely noná, hogy szembenéző önarcképem volt... Akkor már gőzerővel átváltottam a digitális munkára, így ugyanakkor megjelent egyetlen kötetem, „A magyar nyelv értelmező képtára” 106 rajzát, csupa kép-szóviccet tárlatom utolsó falára vetítettem. Nevettek rajtuk, aminek meg én örültem.

2006-ban Finta László Nyitott Műhelyében performanszot mutattam be. Kosztolányi verssora, hogy „akarsz-e játszani halált?” Én akartam. Homokkal és liszttel hintettem magam telis-tele tetőtől talpig, fokozatosan megmerevedtem, szemem lezárult. Néma csend. Egy idő múlva társam, Nagy Bernadette előbb porszívóval, majd vízzel megtisztított, szemem újra kinyílt, és megmozdultam, újjászülettem... Ami érdekes, hogy átélt szerepemmél együtt a valóságban is. Új művészi korszak, életkedv, új lendület, új perspektívák jöttek ezután. 2006. őszén abbahagytam a sok évtizeden át művelt figurális ábrázolást, és absztrakt expresszionista képek készítésébe fogtam egyik napról a másikra. Élveztem a komputermunka lehetőségét, azt, hogy nagy, igényeim szerint időnként több méteres nyomatokat is lehet készíteni belőle. Ami a digitális munkát illeti, még mindig vannak, akik ódzkodnak a géptől és árulónak tekintik, aki leteszi a klasszikus ceruzát, tollat, ecsetet. Egy új eszköz nem árulás, csupán egy új technika lehetősége, a szellem, a lényeg ugyanaz marad. Régen az üres papír előtt ittam egy korty Unicumot bátorságot meríteni a munkához, most az üres képernyő előtt, ennyi különbséget érzek, nem többet. Teljesen absztrakt képeim sorozata után csendes, fokozatos változás következett be újra. Először az Uffiziben 2007-ben tett látogatásom hatására döntöttem úgy, hogy ott látott kedvenc festményeim reprodukcióit csúsztatom be színes, absztrakt firkálásaim alá az addigi semmi helyett, mintegy a tisztelet és a graffitis tiszteletlenség elegyét, konfliktusát teremtve meg új munkáimon. A kompozícióim közepébe helyezett általam készített fényképeim immár tömör színpázmákkal körbefestve volt a következő lépés, e képeken a három dimenziót mutató fotók és az absztrakt, harsány színű formák kapcsolata, harmóniája, vagy épp ellentéte lett fontos, akárcsak szöveggel ellátott változataikon, a plakátokon, hisz a Magyar Plakát Társaság tagjaként plakáttárlatokon is részt veszek. „Fénykép-absztrakt két jóbarát” írhatnám minden egyes új képem és plakátom fölé. Szinte

természetes, hogy Matisse lett kedvenc festőm, az ő vidám színei, lendületes ívei és mediterrán életöröme csupa olyasmi, ami rólam is szól e nem éppen derűs, hanem sokszor viharos, tragédiáktól sem mentes mai világban, amely világ ugyanakkor telis-tele van millió örömforrással is. Élni jó, kiáltom Matisse-szal együtt! Tiszteletére képet is készítettem, amelyen négy élénk színű kukatároló látható körülöttük táncoló színes szalagjaimmal „Matisse kedvenc színei” címmel. Azóta is ezekben a munkákban vagyok fejbűbig, immár tíz éve (igen, visszaköszön ismét a tíz éves periódusok emléke), aránylag kis módosulásokkal. Szalagjaim például egyre inkább amőbaszerűek, amiben semmi szándékosság nincs, annak ellenére, hogy „Minden a szerelmes amőbákkal kezdődött” című munkámon a mikrofotó valóban amőbákat ábrázol.

A tavalyi év, 2016. szinte diadalmenet volt számomra. Mindjárt az év elején a Fiatal Képzőművészek Stúdiója szenior Herczeg Klára díjban részesített, amióta büszkén szenior fiatal művésznek tartom magam, 48 évnyi szünet után pedig ismét Molnár Éva meghívására a Fészek Galériában májusban megrendezhettem „Horror vacui” tárlatomat. Fiammal, Dáviddal konzultálás nyomán az egyik hatalmas falon csupán a címszöveg szerepelt, a vele szemben lévő ugyanekkorát viszont a címhez méltóan egyetlen centi köz, üres felület nélkül teljesen befedtem az utóbbi három év 24 másfél méteres képével. A Louvre-ban még 1963-ban láttam az óriás festményekkel a falakon dugig pakolt Rubens termet, két évvel később Giotto az összes templomfalat betöltő Assisi-i freskóit, és már akkor az motoszkált bennem, hogy egyszer valamikor én is így állítanék ki szívesen. Nos, ezúttal sikerült megvalósítanom régi elképzelésemet Nagy Bernadette és többek hathatós segítségével. Izgalmas feladat volt gyakorlatilag egy óriási, majdnem 12-szer 4 méteres freskót összeraknom úgy, hogy ne essen 24 darabra, egységes képfelület legyen, ugyanakkor minden egyes kép mégis megtartsa identitását, de ne versengjen a többivel, hanem inkább párbeszédet folytasson velük. Fehér Dávid, jeles fiatal művészettörténészünk megnyitójában olyan összefüggéseket tárt fel falamon a rendezés által kontextusba került különböző témáim között, melyekre magam sosem gondoltam volna, valljuk be, a művész azért jobbára ösztönös lény. Az újabb csúcs Forgács Péter rólam szóló filmjének ősbemutatója volt ugyanott és ugyanakkor. Ilyen sűrítésben látni életemet, szüleimet, munkásságomat, magamat, amint szembe nézek önmagammal is, mint nézővel, mélyen megrendített. Nagyon boldog nap és este volt. Ezután jelent meg Fehér Dávid tanulmánya az Artmagazin-ban, rólam, mint a magyar pop art jelentős figurájáról beszélve. Nem előzmény nélkül, hisz egy évvel korábban a londoni Tate Modern-ben, majd a minneapolis-i Walker Art Center-ben ugyanő számos kép óriásira vetítésével illusztrált

előadásokat tartott már többünkről, a pop artnak az angolszászokkal azonos időben működő magyar művészeiről, akikről mindaddig a nyugati művészvilág egy kukkot sem tudott. Ősszel ez a hely, ahol épp beszélek most, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia vett fel tagjai sorába, végül az évet karácsonyi ajándékként a Magyar Grafika folyóiratban megjelent „Szelfírás”-om, pályám emlékezete zárta le.

Ha összegezni szeretném eddigi tevékenységemet, sokszor egymásnak ellentmondónak tűnő stílusfelfogásaimat, eszközeimet, ha megfogalmaznám, hogy ezekben mégis mi a közös, akkor azt mondanám, hogy a sejtelmesség, titok, köd, finom, rezzenésnyi árnyalatok, a lírai fátyolosság, a festői összemosás, a halk hangok sosem voltak jellemzőek rám, az enyém inkább egy szókimondó, hangos, határozott rajzzal és élénk színekkel dolgozó, világos, pontos, egyértelmű, őszinte művészet minden vonatkozásában, hálstennek sok előddel Altamirától az ikonokon, Düreren, Picasson, Matisse-on, a pop art szereplőin át máig. Rajtam, munkáimon nincs mit átvilágítani, mert magam világítom át magamat és műveimet egyaránt. Hozzáteszem, a humor is múlhatatlan kísérőtársa életemnek és képeimnek, nélküle valószínűleg nem is tudnék létezni. Még annyit, hogy sikerült mai napig annak a kíváncsi szemű kisgyereknek maradnom, aki az engem világra segítő szülészdoktor szerint születésem első pillanatában voltam. Ez az itt és ez a most életem egyik fontos pillanata, aminek megvalósulását nagyon köszönöm Önöknek, kedves Széchenyi Akadémia. De mi lesz ezután? Nem tudom. Valaki nagyon vitára ingerelt a Facebookon, mert azt írta, hogy túl van a zeniten. Honnan tudja? Együgyű megközelítés a zenitet, a csúcsot életkorhoz kötni. Van, aki már negyven évesen kiég, Tizian pedig 90 évesen festette meg élete legszebb, legdrámaibb önarcképét. Jómagam is tovább fogok dolgozni nap, mint nap, mindaddig, amíg agyam, szívem, szemem, kezem, no és a nagyvilág engedi.

2017. április 27.

Kemény György
